Bat. Gen.
XXII
214

GEEN MILITAIRE EXPEDITIEN,

MAAR

Een kundig en beleidvol Bestuur

OP SUMATRA,

DOOR

A. P. GODON,

vroeger Assistent-Resident van Mandheling en Angkola op Sumatra's Westkust.

ROTTERDAM.
NIJGH & VAN DITMAR.
1872

BAT. GENOOTSCHAP VAN KUNSTEN

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

GEEN
Een kund

Ind. Gen.
XXII
214

GEEN MILITAIRE EXPEDITIEN,

MAAR

Een kundig en beleidvol Bestuur

OP SUMATRA,

DOOR

A. P. GODON,

vroeger Assistent-Resident van Mandheling en Angkola op Sumatra's Westkust.

ROTTERDAM
NIJGH & VAN DITMAR.
1872

BAT. GENOOTSCHAP VAN KENN.

GEEN MI

EEN KUNDIG

OP

vroeger Assistent-R

N

XXII 214
214

GEEN MILITAIRE EXPEDITIEN,

MAAR

EEN KUNDIG EN BELEIDVOL BESTUUR

OP SUMATRA,

DOOR

A. P. GODON,

vroeger Assistent-Resident van Mandheling en Angkola op Sumatra's Westkust.

ROTTERDAM,
NIJGH & VAN DITMAR.
1872.

BAT. GENOOTSCHAP VAN K.E.W.

Item Id : 0910 222 865
PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.
Tanggal : 5 Maret 2012
No. Induk : 19740/PN-MUSEUM/'12
BIB - ID : 1142360
Beli / Hadiah : Ex. Museum

De jong
onder andere
Oostelijke dis
hoofden van
schuldig zou
den pertoean
menschen en
Koning en de
Het is
heid, evenm
expeditie te
gewaarschuw
fouten ter S
militaire ex
door de zuc
den regel in
naar of den
den en mens
door persoon
moeielijkhed
De ge
looze voorb
onzer strijd
gen eener
aangelegenh
den eenige

De jongste mailberichten, uit Indië ontvangen, maken onder anderen gewag van eene militaire expeditie naar de Oostelijke districten van Sumatra, ter tuchtiging van de hoofden van Kadoendoeng en Goenoeng Tingie, die zich schuldig zouden hebben gemaakt aan het vermoorden van den pertoean van Kota Pinang, het wegrooven van twintig menschen en het doen schieten op de portretten van den Koning en de Koningin der Nederlanden.

Het is niet wel mogelijk van hier uit de wenschelijkheid, evenmin de onvermijdelijke noodzakelijkheid van die expeditie te beoordeelen. Toch dient de Regeering te worden gewaarschuwd om vooral niet te vervallen in de vroegere fouten ter Sumatra's Westkust begaan, en geen kostbare militaire expeditiën aan te wakkeren, veelszins uitgelokt door de zucht om onderscheidingen te verwerven, welke in den regel in Indië eerder worden geschonken aan den ambtenaar of den officier die eenige kampongs heeft doen afbranden en menschen heeft doen neerschieten, dan aan hen die, door persoonlijke tusschenkomst en bedaard overleg, gerezen moeielijkheden zonder bloedvergieten weten te schikken.

De geschiedenis van ons bestuur in Indie levert tallooze voorbeelden op, zoowel van de noodlottige uitwerking onzer strijdlustige handelingen, als van de heilrijke gevolgen eener later meer bemiddelende behandeling der volksaangelegenheden. Het is mijn doel, in de volgende bladzijden, eenige feiten uit mijne ambtelijke loopbaan op Sumatra's

Westkust aan te stippen, om te doen uitkomen wat persoonlijke tusschenkomst vermag om gerezen misverstand uit den weg te ruimen, en welke vreedzame middelen men kan aanwenden om kostbare expeditiën te voorkomen, ondernomen met het doel om te tuchtigen, maar waarvan achteruitgang van welvaart, wantrouwen en wraakzucht van betrokken hoofden en bevolking als eindresultaten zijn waar te nemen.

In 1843 was ik controleur-civiel-gezaghebber te Boudjol. Sumatra was destijds nog niet hetgeen het later door de veerkracht van zoovele verdienstelijke ambtenaren is geworden. Op sommigen hunner mogen hunne meer wetenschappelijk gevormde opvolgers uit de hoogte neerzien; — zeer zeker is het dat de vruchten van hun arbeid thans genoten worden.

Overal te Bondjol bespeurde men de treffende sporen niet alleen van den gevoerden strijd tusschen de aanhangers van de oude instellingen en de secte der padris, maar ook van den jaren lang door ons gevoerden oorlog, om de aanvoerders der volgelingen van de nieuwe leer tot onderwerping te brengen. De versterkingen der kampongs in het Bondjolsche en Koempoelangsche bestonden nog in 1842, en een mijner eerste zorgen was die te doen slechten, ten einde den bewoners lucht, licht en ruimte tot uitbreiding te verschaffen.

Een der hoofden, die in den guerilla-oorlog verschillende transporten opgelicht en de geleidende troepen afgemaakt had, was indertijd door ons bestuur vogelvrij verklaard, maar had zich later genesteld in het Aijer-Bangische te Malempa, nabij de Bondjolsche grenzen. Daar verzamelde hij eene massa slecht volk uit de Padangsche bovenlanden, de Ophirdistricten en het Rausche. Hij bouwde een groote kampong en versterkte die door eene hooge borst-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

wering beplant met *auer auer*, een soort van doornbamboe. De assistent-resident van Aijer-Bangis had hem herhaaldelijk ter hoofdplaats opgeroepen; maar de vogelvrij verklaarde verontschuldigde steeds zijne weerspannigheid door eene voorgewende ziekte, terwijl hij zich tegen zijne volgelingen uitliet, dat, wanneer men hem wilde hebben, men hem maar moest komen halen.

De hoofden van de in het Bondjolsche gelegen kampongs werden beducht voor een onverhoedschen aanval van dat slechte volk, en zij maakten mij hunne ongerustheid kenbaar. Te Koempoelang bevond zich destijds een uitmuntend districtshoofd, Toeanko Radja. Hij stond, toen ik het gezag aldaar overnam, bekend als een lastig, aanmatigend individu, en wel in die mate dat mijn voorganger, de controleur der 1ste klasse de M..., zoo weinig met hem was ingenomen, dat hij mij voor hem waarschuwde en mij tevens zeide: »Geen controleur zal het hier kunnen houden, zoolang die man leeft." Nogtans was ik spoedig met Toeanko Radja op een zeer goeden voet. Met hem besprak ik alles, en in Bondjol, waar, volgens den resident Steinmetz, noodig werd geoordeeld: »een controleur van ijzer »en staal" (het waren zijn eigen woorden), kwam een goed en klemvol wakend bestuur tot stand. Goede wegen werden aangelegd; de braakliggende rijstvelden werden wederom geregeld bewerkt en beplant; de bevolking, die tengevolge van den oorlog arm rondzwierf en weerspannig was geworden, kwam thans tot rust; eene betrekkelijke welvaart verving de geheerscht hebbende ellende.

Deze uitweiding was noodzakelijk, om eenigszins te doen zien over welke geringe middelen ik te Bondjol kon beschikken. Ik gaf den resident der Padangsche Bovenlanden kennis van den staat van zaken te Malempa en verzocht de autorisatie om mij, gezamenlijk met de Bondjolsche hoofden, derwaarts te begeven, ten einde te trachten een gezonden toestand te bewerken. De daartoe strekkende

vergunning werd verleend, en zoo toog ik, vergezeld van een tiental inlandsche hoofden, op een helderen morgen, te voet van Bindjae door het boschrijke steile gebergte over Taratatoengang en Ladang Pandjang naar Malempa, en trok, aldaar aangekomen, zonder in het minst te dralen, de versterkte kampong binnen.

Alles ging vriendschappelijk toe. 's Avonds werd er tot in het oneindige gedelibereerd. Laat begaf ik mij ter ruste, terwijl als eene bijzonderheid mag worden vermeld, dat Toeanko Radja de voorzorg nam, in het op palen gebouwde huis waarin wij onzen intrek namen, mijn slaapmatje op eene verhevenheid van planken boven den vloer te leggen, mij opmerkende: «Men kan niet te voorzichtig »zijn; want door een bamboezen vloer is een krissteek ge»makkelijk van onder door gebracht." Hij, Toeanko Radja zelf, wenschte mij te bewaken, en lag met getrokken kris naast mij.

Er gebeurde 's nachts niets bijzonders. Des anderen daags werd overeengekomen, dat, mits men voor de daden van den vroeger vogelvijverklaarde instond, hij ongestoord in eene nabij gelegen kampong zich zou mogen vestigen; daarentegen moest dadelijk worden overgegaan tot slechting der borstwering en werden de zich aldaar bevindende vreemdelingen, omstreeks 200 mannen, naar hunne respectieve woonplaatsen teruggezonden.

Hiermede was, zonder geweld te gebruiken, deze aangelegenheid geregeld.

Vier jaren later, tot controleur der 1ste klasse bevorderd, was ik civiel gezaghebber te Singkel, onze meest noordelijk gelegen bezitting op Sumatra's Westkust en eerst in 1840 op de Atjehneezen door ons veroverd.

Wilde ik hier eene beschrijving geven hoe 't er op dat Singkel uitzag; hoe muskieten en kaaimannen wedijverden

PERPUSTAKAAN NASIONAL

om, in vereeniging met de heerschende, vreeselijke moeraskoortsen, het leven aldaar den Europeaan ondragelijk te maken; — wilde ik uitweiden over het groot aantal slachtoffers die de bezetting van dien post heeft gevorderd, — waarlijk, men zou in Europa een juister begrip verkrijgen van het leed dat men op sommige plaatsen van onze bezittingen te doorstaan heeft en van de gevaren, waaraan men is blootgesteld. Ik zal slechts vermelden, dat van het zestal ambtenaren en officieren, dat zich in September 1847 eerst sedert kort te Singkel bevond, acht maanden later drie aan de gevolgen van de heerschende moeraskoortsen waren bezweken; dat tot de vaste bezetting behoorde een Europeesch sergeant der artillerie, en in de acht maanden van mijn verblijf aldaar, die betrekking, door overlijden, driemalen aanvulling behoefde.

Indien ik van Singkel gewag maak, is het niet om de ellende te schetsen welke men er in 1847 doorworstelde, maar om mededeeling te doen van een ondernomen tocht, waardoor waarschijnlijk zeer ernstige gebeurtenissen werden voorkomen.

Singkel ligt aan de monding der rivier van dien naam. Een eind opwaarts splitst die rivier zich in twee armen: de Simpang Kanaan en de Simpang Kerie. De producten, herkomstig van de onafhankelijke Battalanden, worden voor een gedeelte langs die rivier naar Singkel vervoerd en daarop worden rechten geheven, terwijl de invoer-handel bestaat in opium, lijnwaden, tabak enz., alsmede Amerikaansche dollars. Aan de oevers der rivier hebben zich Atjehneesche hoofden neergezet en zij beheerschen daar den geheelen afen opvoer, want, ofschoon het vervoer naar onze haven het gemakkelijkst is, zoo kunnen echter ook de goederen vervoerd worden naar Troemon en andere Atjehneesche plaatsen.

Nu gebeurde het dat op eenmaal stagnatie in den afvoer werd waargenomen. Ik vernam dat de Radjas aan de Simpang Kanaan de communicatie met Singkel hadden ge-

PERPUSTAKAAN NASIONAL

stremd. Wijders beweerde men dat een aanval op onze post werd voorbereid.

Tot tweemalen toe richtte ik een onbeantwoord gebleven schrijven aan het eerste hoofd der Simpang Kanaan, waarin hem inlichtingen werden gevraagd omtrent zijne aangenomen houding en hij werd uitgenoodigd om, als hij vermeende zich over het Gouvernement te beklagen te hebben, mij met den aard dier klachten bekend te maken, opdat ze door mij konden worden onderzocht.

Van een en ander gaf ik den militairen kommandant kennis, opdat hij zijne maatregelen zou kunnen nemen. Tevens verklaarde ik voornemens te zijn in persoon de rivier op te varen, om te trachten een plaatselijk onderzoek in te stellen. De kapitein Nyborg raadde mij ten sterkste dezen stap af; maar de ondervinding, in de Padangsche Bovenlanden opgedaan, had mij geleerd, dat alvorens men er toe overgaat om de Gouvernements-dienaren in koelen bloede te vermoorden, daartoe bijzondere redenen moeten bestaan, hetzij persoonlijke wraakzucht, hetzij de toeleg om het grondgebied van weifelende hoofden te compromitteeren en zoodoende dezen partij te doen trekken. Noch van het een noch van het ander kon hier sprake zijn, en ik besloot uitvoering te geven aan mijn voornemen.

's Morgens vroegtijdig begaf ik mij in eene sloep, waarin geplaatst waren een zoogenaamd gemakkelijke stoel, een kompas, enz., en die bestuurd werd door vier roeiers en een mandoor, terwijl twee sampangs met levensmiddelen en kookgereedschap volgden.

Na tweemaal vier en twintig uren roeiens, kwamen we eindelijk aan de hoofdkampong der Simpang Kanaan, alwaar het eerste hoofd, Soehtan Moelier, verblijf hield. Daar stapte ik aan wal op een bodem, die nog nooit door een Europeaan was betreden. Een vijftigtal Atjehneezen met ontbloote sabels hadden zich al zeer spoedig verzameld. Zonder blijkbaar daarop acht te slaan, richtte ik mijne

schreden naar het gebouw waar de vergaderingen werden gehouden, en gaf tevens een mijner volgelingen den last, om Soehtan Moelier te ontbieden. Kort nadat ik de vergaderzaal was binnen getreden, verscheen Soehtan Moelier, vergezeld van een aantal gewapende Atjehneesche volgelingen, die hunne sabels tusschen de atappen van het nederhangende dak staken.

Soehtan Moelier trad mij tegemoet, op een uitvorschenden doch beleefden toon vragende: »Mijnheer, wat »komt gij hier doen?" Ik zeide: »Soehtan Moelier, ga »zitten," en nam tegelijkertijd zelf plaats. Toen het woord hervattende: »Soehtan Moelier, gij vraagt mij wat ik hier »kom doen? Deze vraag is zeer eenvoudig te beantwoorden. »Ik heb u tot tweemalen toe geschreven en gij hebt mijne »brieven niet beantwoord; daarom kom ik het antwoord »persoonlijk vragen. Thans verschijn ik hier als vriend; »ware het zoo niet, dan zou ik mij van Singkel hebben doen »vergezellen door 150 soldaten (1). Alvorens wij echter ons »gesprek voortzetten, wensch ik u te vragen, of gij al dan »niet de vriend wilt blijven van de Companie (het Gouver»nement)?"

Soehtan Moelier bedacht zich een oogenblik en gaf mij toen den wensch te kennen om, alvorens mijne pertinente vraag te beantwoorden, het gevoelen der hoofden te vernemen. Dit juist moest vermeden worden. Ik hernam dus terstond: »Soehtan, ik ben tot u gekomen, want gij zijt »hier de Radja. Hoofden en bevolking schenken u hun ver»trouwen, en als Soehtan Moelier zegt: wij moeten vrienden »zijn van de Companie, zal de geheele Simpang Kanaan hem »dit nazeggen. Ik reikende op uwe macht, op uwen invloed. »Daarom kwam ik geheel ongewapend, zonder militair ge»leide tot u. Ik zeg derhalve: Gij alleen hebt te beslissen."

Dit scheen indruk te maken op Soehtan Moelier. Hij stond op, reikte mij de hand, blijkbaar ontroerd mij toevoegende: »Mijnheer, van u wensch ik de vriend te zijn, en het

PERPUSTAKAAN NASIONAL

»ware te wenschen, dat de Compagnie Wolanda altijd zulke »wakkils te Singkel bezat." Ik schudde die hand; wij kwamen tot explicatie en SOEHTAN MOELIER beloofde mij om voortaan anders dan hij tot nu toe deed tegenover de vertegenwoordigers der Compagnie te Singkel te zullen handelen.

Ons onderhoud beschouwde ik daarmede als afgeloopen en maakte mij gereed tot vertrek. SOEHTAN MOELIER, vergezeld van wellicht honderd gewapende Atjehneezen, begeleidde mij tot aan de sloep, waarin een oude bok als huldebewijs werd gezet.

Singkel werd, nadat ik het bestuur had overgegeven, door Atjehneezen overrompeld, die er echter weder uit werden verjaagd; maar ik betwijfel dat het menschen waren van de Simpang Kanaan.

De luitenant-kolonel waarnemend resident VAN DER HART betuigde mij zijne tevredenheid over mijne verrichting; doch raadde mij aan om, wanneer ik andermaal een dergelijken tocht mocht ondernemen, alsdan een twintigtal Javasche soldaten mede te nemen. Ik voor mij beweerde echter, dat dit onnoodig, ja eer schadelijk zou zijn, daar toch twintig of dertig soldaten weinig zouden hebben uitgericht tegen versterkte kampongs en krachtige, stoutmoedige, strijdlustige Atjehneezen.

In het jaar 1855 was het mij gelukt als assistent-resident, in de afdeeling Mandheling en Angkola eene geregelde en voor de bevolking heilzame orde van zaken in te voeren. Een verslag van mijne verrichtingen aldaar en van de uitkomsten, welke in een betrekkelijk kort tijdsbestek werden verkregen, is te vinden in de eerste aflevering van het *Tijdschrift voor Nederlandsch Indië*, jaargang 1862.

Mandheling en Angkola genoten eene vroeger daar ongekende veiligheid; maar de meer oostelijk van die afdeeling gelegen districten Padang Lawas, Sosah en Adjoran,

in 1843 door het Nederlandsch Gouvernement verlaten, waren sedert dien tijd verstoken van de voordeelen van rust en zekerheid, die zij onder ons bestuur hadden leeren kennen. Van 1844 af tot Februari 1855, woedde er schier aanhoudend de oorlog tusschen de onderscheiden landschappen. Gedurende dit tijdvak werden een aantal kampongs verwoest en de bewoners als slaven weggevoerd. In 1851 kwam zelfs de bevolking van de kampongs Djandji-Lobeh, Pagaranbila, en Assahatan, gezamenlijk groot 1300 zielen, zich ter beveiliging in Mandheling vestigen. Zij erlangde gronden en levensmiddelen, behield haar eigen bestuur en behoort thans tot de meest welvarende in Groot-Mandheling.

In Januari 1855 naderde de in de oostelijke districten heerschende ordeloosheid onze grenzen van zeer nabij. Door vluchtende hoofden vernam ik, dat die van Sosah de schoone kampong Oeta Nopan, in het district Broemon, aan de oostelijke helling van den berg Malea gelegen, belegerden en reeds geheel hadden ingesloten. De vluchtelingen verzochten mijne tusschenkomst om ongehinderd naar Mandheling te mogen verhuizen en zich ongestoord aldaar te vestigen. Voorts vernam ik nog, dat de kampongs Tandjong Batong en Paringanan eveneens ingesloten waren door die van Ajoe-Aras, een landschap gelegen aan de oostelijke helling van het gebergte, hetwelk de scheiding van beneden Angkola oostelijk daarstelt.

Ajoe-Aras was een rooversnest, dat, zoo de toegangen goed werden verdedigd, zeer moeielijk te nemen zou zijn. De toeanko Tamboesi, ofschoon Padang Lawas onderworpen hebbende, had bij Ajoe-Aras eene nederlaag geleden. Op den 15 Januari 1843 hadden de Ajoeërs zich verstout onze versterkingen te Batang Oenang aan te vallen, doch zij waren afgeslagen, en de 5e compagnie van het 11e bataljon was onder het bevel van den kapitein DE LANGE opgerukt, om hen te tuchtigen, doch ook dezen was het niet mogen gelukken, hen aan te treffen.

Padang Lawas was in twee verschillende partijen verdeeld. Aan de eene zijde bestond een bondgenootschap uit die van Pertibi en Broemon; de andere partij, die op dit oogenblik de overhand had, bestond uit Sosah, dat Oeta Nopan belegerde, uit die van Ajoe-Aras, die de kampongs Tandjong Batong en Paringanan geheel ingesloten hadden, en uit die van Adjoran, welke eveneens op het punt waren om Pertibi door insluiting te nemen.

In dien stand van zaken, schreef ik een brief aan de hoofden van Sosah, deelde hun mede, dat die van Oeta Nopan verzocht hadden, om zich in Mandheling te vestigen, en door die handeling zich als onderdanen van het Nederlandsch Gouvernement beschouwden, en dus niet te vergeefs zijne bescherming hadden ingeroepen; dat een en ander mij bewoog om aan de hoofden van Sosah te verzoeken, het beleg van Oeta Nopan op te breken en de bewoners van die kampong ongehinderd naar Mandheling te laten verhuizen; terwijl hun de verzekering werd gegeven, dat de quaestiën, welke tusschen Sosah en Oeta Nopan bestonden, nader door de Mandhelingsche rapat zouden worden onderzocht, en daarin volgens de adat zoude worden recht gesproken.

Mijn zendeling kwam met een antwoord terug, hetwelk van den overmoed der Sosahsche hoofden getuigde. Zij weigerden aan het in mijn brief verzochte gehoor te geven, terwijl zij mondeling mijn zendeling toevoegden, dat, zoodra Pertibi zou zijn gevallen, zij gezamenlijk naar Mandheling zouden gaan en de bevolking terughalen, die in 1852 derwaarts was uitgeweken.

Intusschen veroverden zij de kampong Oeta Nopan. Zij vermoordden een aantal weerbare mannen en voerden de overige bewoners met alle have en goed als buit weg, om als slaven op Malakka of aan zeeschuimers te worden verhandeld. Onder de gevangenen waren vele vrouwen, dochters of verwanten van Mandhelingsche hoofden en minderen leden

der bevolking, die te Oeta Nopan uitgehuwelijkt waren en op wie de ouders, volgens de inlandsche inzettingen, nog rechten of aanspraken konden doen gelden. Een dezer vrouwen, gehuwd aan het eerste hoofd der kampong Oeta Nopan, was eene nicht van den Mandhelingschen primaat, den jang di pertoean van Kota Siantar, een man van veel invloed bij het Mandhelingsche volk en een getrouwe aanhanger van ons bestuur. Ook zijne officieuse tusschenkomst, om verzachting te brengen in het lot der gevangen bevolking in het algemeen en zijne nicht in het bijzonder, werd met smaad beantwoord en, om hem dieper te grieven, werd deze nicht geheel ontkleed aan zijn zendeling vertoond, met last om zijn lastgever over te brengen wat hij gezien had en te zeggen, hoeveel acht op de tusschenkomst van den bemiddelaar, vooral omdat hij was Gouvernements-dienaar, werd geslagen.

Van een en ander werd door mij mededeeling gedaan aan den resident van Tapanoli en den gouverneur van Sumatra's Westkust, met verzoek om de autorisatie, van met 600 gewapende Mandhelingers naar Broemon op te rukken tot ontzet der nog belegerde kampongs. De gouverneur van Sumatra's Westkust, de generaal VAN SWIETEN, gaf niet alleen de gevraagde autorisatie, maar verlangde van onze zijde eene meer daadwerkelijke optreding. Hij was terecht van meening, dat de beleediging, den jang di pertoean aangedaan, voornamelijk eene krenking van het Europeesche bestuur van Mandheling tot oogmerk had, waarvoor men zich aan de andere zijde van het gebergte tegen straf gewaarborgd achtte; dat men niet buiten rekening moest laten, dat de hoofden van Mandheling getrouwe bondgenooten waren geweest, toen onze heerschappij van 1833 tot 1837 zooveel gevaar liep uit de binnenlanden te worden gedrongen, en dat het zonder hunne hulp niet zoude gelukt zijn ons staande te houden; dat bijgevolg het omhelzen hunner grieven in deze aangelegenheid eene daad was

PERPUSTAKAAN NASIONAL

van staatkunde, die den Nederlandschen invloed groote kracht zoude geven en bovendien eene daad van menschelijkheid, wijl onze tusschenkomst eene redding uit de slavernij voor vele honderden schuldelooze wezens zoude zijn. Deze overwegingen brachten den gouverneur er toe, om den majoor-kommandant der Noordelijke afdeeling aan te schrijven om met eene militaire kolonne, de hulptroepen uit Mandheling ondersteunende, tot dat einde naar Broemon op te rukken, terwijl den assistent-resident van Mandheling en Angkola de leiding der politieke aangelegenheden werd opgedragen.

Onmiddellijk na de ontvangst van 's gouverneurs brief op den 4 Februari 1855, zond ik een zendeling af naar de hoofden van Pertibi en Adjoran, hun verzoekende om den strijd te staken en mijne bemiddeling aan te nemen. Ook werd er gezorgd, dat de gemeenschap met Padang Lawas werd onderschept. Uit de onderscheiden kampongs van Groot en Klein-Mandheling werden hulptroepen voor de expeditie opgeroepen, zoodat toen de majoor militaire kommandant der Noordelijke afdeeling op den 7 Februari te Penjaboengan aankwam, wij besloten om op den 9den van Si-Aboe, dwars door het Malea-gebergte, naar Broemon met de expeditionnaire kolonne op te rukken.

In den namiddag van den 8sten werden door genoemden majoor gemonsterd: het detachement militairen, onder bevel van den tweeden luitenant DER KINDEREN, sterk 11 Europeanen en 47 inlanders, benevens 1750 man Mandhelingsche hulptroepen, waarvan 350 met geweren en ongeveer 400 met de lans en klewang waren gewapend. Nadat dien dag de munitie was uitgegeven, rukten wij den volgenden morgen ten half vijf ure in de volgende orde op: 50 met geweren gewapende Mandhelingers als voorwacht; hierop volgde het detachement militairen, voorafgegaan door den kommandant der expeditie, den assistent-resident en den jang di pertoean; dit werd gevolgd door de koelis met de

munitie en de levensmiddelen, en door de achterwacht, bestaande uit de overige hulptroepen.

Na den grooten weg van Si-Aboe tot aan paal 171 gevolgd te hebben, sloegen wij een zijpad in, dat ons door een moeras naar een heuvelrug voerde met een helling, die het onmogelijk maakte verder de paarden te gebruiken. Ten zeven ure des morgens bevonden wij ons te Moeara Sada, hetwelk door onze gidsen als pleisterplaats werd aangewezen. Wij konden echter niet besluiten daar te overnachten, en nu ving eene bergbeklimming aan zooals nog zelden, ook niet in Indië, door geregelde troepen is volbracht. Dit woeste oord was dan ook nimmer door een Europeaan betreden geweest. Nu eens was het een steilte, bijna onmogelijk anders te beklimmen dan zich vasthoudende aan de wortels der boomen, dan weder was het een soort van gelen rotsteen, waar wij overheen klouterden. Eindelijk bevonden wij ons 's namiddags om drie ure op den top van den berg Andian Si Palas, en naar gissing ruim 4000 voeten boven het watervlak.

Nu ving het dalen aan, dat ons ook al niet meeviel; want de regen had overal kerven, ravijnen en holle wegen gevormd. Tusschenbeiden waren wij genoodzaakt om ons onder een omgevallen boomstam of langs uitstekende punten heen te werken. Wij leden zeer veel van den dorst; sedert 's namiddags één ure hadden wij geen water meer aangetroffen. Toch sukkelden wij voort, nergens een weinig ruimte aantreffende om te kunnen bivakeeren, evenmin een weinig water om den dorst te lesschen. Niemand wist ons te zeggen waar wij de gelegenheid zouden vinden om te overnachten; doch toen de nood op het hoogste was gestegen en de duisternis zich in het dichte bosch begon aan te kondigen, keerde een der op kondschap gezonden hoeloebalangs terug met het heuglijke bericht, dat op vijf minuten afstands een plateau en een weinig water zouden worden aangetroffen. Van mond tot mond werd dat bericht tot aan den achtersten man

van onze kolonne overgebracht en zie! ook de vermoeidste herkreeg zijne krachten, en een half uur later waren wij op het genoemde plateau waar wij eene kleine wel vonden, die echter weinig water opgaf, tenauwernood genoeg om de rijst voor ons detachement te koken.

Dien nacht bivakeerden wij in de open lucht en tegen twee ure kregen wij voldoenden regen om onzen dorst te lesschen en het langer slapen te beletten.

Den volgenden morgen, Zaterdags 10 Februari, om half zes ure, vingen wij den tocht wederom aan, en kwamen om half acht ure op een geheel open alang-alang veld, van waar wij de geheele aan onze voeten liggende landstreek konden overzien. Van hier peilden wij Ajoe-Aras ten noorden, Si-Sopar ten west noord- westen en Oeta Nopan, het doel van onzen tocht, recht oost van ons. Nadat dit alang-alang veld een uur gaans doorgetrokken was, ving het dalen aan langs een nog veel steiler pad dan dat, hetwelk wij den vorigen dag beklommen hadden; dikwerf waren wij verplicht van hoogten van drie en vier voeten af te springen. Ten half tien ure kwamen wij te Sinaboer aan; wij vonden er water en hielden eenige rust; daarna marcheerden wij door tot Pagaran Bila, waar wij bivakeerden en eene welverdiende rust vonden.

Op Zondag den 11 Februari vervolgden wij, ten half zes ure 's morgens, onzen tocht, en ten half acht ure waadden wij door de rivier Batang Broemon. De manschappen bonden de patroonzakken om den hals, en zoo gelukte het ons, vier aan vier elkander vasthoudende, door die sterk stroomende rivier te geraken. De hulptroepen waren ons bij dien overtocht van groot nut.

Wij waren thans tot het tooneel van den oorlog genaderd. De kampongs Tanjong Batong en Paringonan waren beide versterkt, doch in der haast verlaten: de belegeraars, lieden uit Ajoe-Aras, waarschijnlijk op het bericht van onze aankomst, hadden met zooveel overhaasting de vlucht ge-

nomen, dat hunne vuren nog niet waren uitgedoofd. Onmiddellijk werden zendelingen afgezonden om de hoofden der kampongs op te sporen en hun aan te zeggen, dat de bevolking, die op onze nadering van gevlucht, alsnu gerust naar hare haardsteden konde terugkeeren. Voorts werden nog zendelingen afgezonden naar die van Sosah, Oeloe-Sosah en van Ajoe-Aras, met de uitnoodiging om den assistent-resident te komen ontmoeten.

De geheele streek, welke wij doortrokken, was kaal; allang-allang en een weinig rietgewas waren alles wat zich aan ons oog vertoonde, met uitzondering van een smalle strook bosch, dat zich langs de oevers van een klein riviertje uitstrekte. Des namiddags ten vier ure passeerden wij andermaal de rivier Batang Broemon, op dezelfde wijze als 's morgens, en wij bevonden ons te Oeta Nopan. Het schouwspel van die eenige dagen te voren nog zoo welvarende kampong zal nimmer uit mijn geheugen worden gewischt. Alles was letterlijk verwoest; zelfs waren van de klapperboomen, die den brand der kampong hadden overleefd, de toppen weggekapt. Daar waar huizen hadden gestaan, vond men niets dan eenige verkoolde stukken van stijlen. Eenige rottende lijken vond men hier en daar liggen, waarop millioenen vliegen aasden en waardoor de atmosfeer werd verpest. De, 730 zielen sterke, bevolking was door die van Sosah weggevoerd.

Wij sloegen ons bivak buiten de kampong op en bleven er den volgenden dag; doch, daar ook toen geen bericht werd ontvangen van de ingezetenen van Sosah, terwijl die van Ajoe-Aras lieten weten, dat zij over zes dagen naar ons zouden afkomen, — zoo werd besloten om, na vooraf de kampong te hebben schoongemaakt, de kistjes munitie, de kapotjassen, de overtollige levensmiddelen en de zieken, onder bedekking van een detachement hulptroepen, binnen de borstwering achter te laten, en den volgenden dag met een geforceerden marsch op te rukken naar Sosah. Des

PERPUSTAKAAN NASIONAL

namiddags werd over de hulptroepen en over het detachement inspectie gehouden. Bij die gelegenheid zeide mij de majoor SCHWENCK: »Ik kan met mijne weinige manschappen »niet aanvallen, want deze zouden, in geval er uit de ver»sterking goed wordt geschoten, spoedig niet veel te ver»tellen meer hebben." Wij kwamen daarom overeen, dat de soldaten in reserve zouden worden opgesteld en dat ik met de Mandhelingers zou aanvallen. Dit had ik den hoofden ook medegedeeld en hun het gewicht van onze taak voorgehouden. Zij beloofden mij, waar ook, te zullen volgen.

Den 13 Februari, lang vóór de eerste flikkering van den dageraad, waren wij op marsch, ten einde den volgenden dag de sterkte van Sosah, Tanah Pongol genaamd, aan te vallen en te vermeesteren. Gloeiend verrees de zon. Herhaaldelijk hadden wij sterkstroomende rivieren te doorwaden; maar onmiddellijk waren wij telkens weder opgedroogd door de vurige stralen der zon, die zich in vollen glans aan den onveranderlijk blauwen hemel vertoonde. Eene onafzienbare vlakte van alang-alang, slechts hier en daar afgewisseld door kleine boschjes van struikgewas en enkele boomen, gaf ons een vrijen horizont. Kudden olifanten zagen wij in de verte; en trokken wij eene moerassige plaats door, waar meestal eenig geboomte werd aangetroffen, dan was het aan de boomen te zien, hoe die koningen dezer vlakten zich daaraan hadden geschuurd.

Ondanks de hitte marcheerde onze voorwacht, bestaande uit Mandhelingers, fiks vooruit. Aan het hoofd der kolonne bevonden zich de majoor SCHWENCK, de tweede luitenant DER KINDEREN, de primaat van Mandheling en schrijver dezes. Het spreekt vanzelf dat Tanah Pongol, onder het marcheeren, het onderwerp van ons gesprek was en ik de gedachte nog niet van mij kon zetten dat men mijn zendeling, die nog altijd niet van Sosah was teruggekeerd, had afgemaakt. De zon steeg intusschen al hooger; het was brandend heet tusschen dat hooge rietgewas. De vermoeid-

heid deed zich gevoelen. Van tijd tot tijd werd aan de voorwacht halt gekommandeerd, ten einde den achterblijvers gelegenheid te geven om de kolonne in te halen. Om half twaalf ure werd, onder anderen, een uur gerust met eene temperatuur van 100° Fahrenheit in de schaduw. Een weinig rijst en een teug uit de veldflesch (Madera met water) gaf vernieuwde kracht, en verder ging het tot half drie ure, toen wij de plaats bereikten, bestemd voor ons bivak.

Onze vlugge Mandhelingers waren terstond gereed om behulpzaam te zijn bij het aanleggen van eene kookplaats voor onze manschappen (2). Nauwelijks echter was men begonnen met de toebereidselen voor het bivak, of mijn zendeling, mijn getrouwe hoofdoppasser, dien ik reeds te Sosah verloren waande, stond vóór mij en deelde mij de hoogst belangrijke bijzonderheden mede, dat de benting Tanah Pongol op een klein uur afstands lag; dat die vooralsnog slechts door eene wacht was bezet; maar dat de vijand voornemens was de benting spoedig door eene geduchte macht gemeenschappelijk te bezetten.

Het was van het hoogste gewicht om onmiddellijk van deze gunstige gelegenheid partij te trekken. In weerwil van de buitensporige vermoeienis, die wij vooral dezen dag hadden doorstaan, mochten wij den vijand geen uur tijd laten om in de benting samen te trekken. Terstond werden, in overleg met den majoor kommandant, de noodige maatregelen genomen om naar Tanah Pongol op te rukken, en niet lang duurde het, of de marsch-klanken der hoornblazers weergalmden in de wildernis. Welgemoed nam ieder wederom zijne plaats in (3). Wij vervolgden zoo spoedig mogelijk onzen tocht, en des namiddags ten vier ure verlieten reeds de wachthebbende inlanders, met alle mogelijke overhaasting, de hun toevertrouwde versterking, en namen wij er bezit van.

Na den nacht te Tanah Pongol te hebben doorgebracht, en des morgens de vier hoeken der aarden borstwering in

PERPUSTAKAAN NASIONAL

de gracht te hebben omvergeworpen, vervolgden wij onzen weg naar Kota Radja, hoofdkampong van Sosah. Eindelijk kwamen, omstreeks ten tien ure, de hoofden van dat landschap ons tegemoet en boden ons hunne onderwerping aan. Ik gaf hun te kennen, dat ik hun den volgenden dag mijn verlangen zou doen weten en verzocht den militairen kommandant, om voor hunne bewaking de noodige bevelen te geven. Wij bivakeerden nabij de kampong Kota Radja.

Den 14den des morgens ten elf ure, nadat al onze manschappen onder de wapenen waren gekomen, werden de hoofden van Sosah ontvangen, en nadat zij mij, als vertegenwoordiger van het Nederlandsch Indisch Gouvernement, wegens hunne ongehoorzaamheid om vergiffenis hadden gesmeekt, werd hun deze voorwaardelijk geschonken. Ik bedong de uitlevering der van Oeta Nopan weggevoerde bevolking en hunne onderwerping aan de uitspraak der rapat over hunne handelwijze ten aanzien van die kampong.

Tot 18 Februari bleven wij te Kota Radja. Toen waren, met uitzondering van een vijftal dat reeds in Mandheling en Rau was verkocht, alle uit Oeta Nopan weggevoerde menschen bijeen, en onder geleide hunner hoofden, en de bescherming van een vijf en twintigtal hoeloebalangs, werden zij nu naar Mandheling vervoerd.

Op den 19den marcheerden wij slechts drie uren en bleven te Tanah Pongol, waar de geboortedag van den Koning der Nederlanden, voor zoover de omstandigheden dit toelieten, door ons werd gevierd. De hoofden van Pertibi, Adjoran en meer andere districten, hadden zich alle met een aantal gewapenden bij ons gevoegd, zoodat onze macht thans uit ruim 700 met geweren en even zooveel met lansen en klewangs gewapenden bestond. Hier vernamen wij tevens, dat die van Sosah geheel verrast waren geworden door de snelheid van onzen tocht, en zij zich niet konden begrijpen, hoe het mogelijk was, dat wij met onze

troepen dwars door het gebergte van uit Siaboe naar Padang Lawas waren gekomen.

Den 20sten kwamen wij te Oeta Nopan terug; hier werd een door mij voorgezeten vergadering gehouden, waarin, nevens de Mandhelingsche hoofden, alle hoofden van Padang Lawas zitting hadden. In die rapat werden de bedoelingen der Regeering kenbaar gemaakt, en werd bepaald, dat al de in de vlakte van Padang Lawas opgeworpen versterkingen moesten worden gesloopt; en dat voortaan, zonder vergunning van het bestuur in Mandheling, geen oorlogen zouden mogen worden gevoerd, maar men zich aan den landbouw en de veeteelt zoude wijden. Aan de bevolking van Oeta Nopan werd een gedeelte der haar ontnomen bezittingen terruggegeven, en aan de hoofden van Sosah werd, wegens hunne met de adat strijdige behandeling der bevolking van Oeta Nopan, eene boete opgelegd van 200 gulden Nederlandsch Courant. De eed van getrouwheid en gehoorzaamheid aan het Nederlandsch Gouvernement werd voorts door de onderscheiden Padang Lawasche hoofden afgelegd.

Daar de hoofden van Ajoe-Aras nog altijd niets van zich lieten hooren, besloten wij den volgenden dag naar dat landschap op te rukken. Ik rekende het echter mijn plicht, om, alvorens tot gewelddadige middelen over te gaan, eene laatste poging aan te wenden, ten einde te trachten de hoofden van Ajoe-Aras door overreding tot onderwerping te brengen. Soehtan di Battak van Adjoran werd daarom andermaal naar die hoofden gezonden, met de boodschap dat de kolonne den volgenden dag naar hun land zoude oprukken, en dat, wilden zij, hoofden, voorkomen, dat wij aldaar als vijanden kwamen, zij zich behoorden te onderwerpen en den assistent-resident tegemoet te gaan; in welk geval niemand hunner eenig leed zou worden aangedaan, terwijl, in het tegenovergestelde geval, zij de gevolgen hunner halsstarrigheid zichzelven zouden te wijten hebben.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Den 24 Februari, nadat de geweren behoorlijk waren geladen en de bagage en vivres onder bewaking van den fourrier en zestien soldaten waren opgeborgen in Oeta Nopan, marcheerden wij vroegtijdig op naar Ajoe-Aras en bivakeerden, na het nemen van de noodige voorzorgen tegen eene overrompeling, te Aik-Menoendang, van waar wij den volgenden dag onzen tocht naar Ajoe-Aras vervolgden. In de nabijheid der kampong kwamen de hoofden van Ajoe-Aras ons echter met een talrijk gevolg tegemoet, om den vertegenwoordiger van het Gouvernement hunne onderwerping aan te bieden, en op de gebruikelijke wijze hulde te bewijzen. Zij verzochten echter, dat wij buiten de goed versterkte kampong zouden blijven, belovende ons aldaar van het noodige te zullen voorzien. Naar onze meening mocht dit verzoek echter niet ingewilligd worden. Nadat wij de hoofden van Ajoe-Aras dan ook in ons midden genomen hadden, deden wij onzen intocht in de kampong, die geheel verlaten werd bevonden. Des namiddags kwamen echter de vrouwen der hoofden met een talrijk gevolg mij de siri aanbieden.

Was de tocht van uit Si-Aboe naar Oeta Nopan met groote moeielijkheden gepaard geweest, niet minder moeielijkheden werden op den weg naar Ajoe-Aras ondervonden; zoo moesten wij langs een gleuf, door een waterval gevormd, in een rivierbed nederdalen en dit tusschen steile rotswanden doorloopen. Met het oog op de gesteldheid van het terrein, was het dan ook niet te verwonderen, dat de hoofden van Ajoe-Aras meenden elke macht te kunnen trotseeren; zij waanden zich veilig in hunne schuilhoeken en arendsnesten, en vandaar weerstonden zij den eens zoo machtigen toeankoe van Tamboesi en overvielen de tegen hen afgezonden gewapenden; en, ofschoon heidenen, voerden de hoofden van Ajoe-Aras, om die van Tamboesi te ergeren, de titels van *toeankoe itam* en *toeankoe aik* van Dingan. Ook om diezelfde reden durfden zij het te wagen, op 3 Januari 1843 onze

sterkte te Batang Oenang aan te vallen, toen zij door de vlucht de tuchtiging ontliepen, welke de kapitein W. DE LANGE hun met zijne expeditie had toegedacht. Voegt men nu hierbij, dat het diezelfde bevolking in 1847 gelukte, om bij een nachtelijken overval tot in ons kampement te Padang Sidempoeang door te dringen, dan zal het niemand bevreemden, dat het vrij wat overleg vereischte, om eene bevolking, die voortdurend geoorloogd had en van hare schuld bewust was, over te halen tot onderwerping en haar te doen berusten in de beslissing van het Nederlandsch Gouvernement.

Hadden de ingezetenen van Ajoe-Aras zich willen verdedigen, niets ware hun wellicht gemakkelijker geweest, dan ons allen tusschen de rotswanden van boven in de bedding der rivier neer te schieten, en zeker is het, dat, indien SOEHTAN DI BATTAK niet ware afgezonden, zij het zouden beproefd hebben. Immers, kort nadat de hoofden bij ons waren overgekomen, zag men de in het rood gekleede hoeloebalangs, die wij vroeger niet bemerkt hadden, met hunne geweren en donderbussen gewapend, van de rotsen nederdalen. Men kon daaruit tevens bemerken, dat zij op alle mogelijke voorvallen voorbereid waren. In de huizen der kampong troffen wij bossen kassia van goede qualiteit aan, en men wees ons uitgestrekte bosschen aan, waarin kassiaboomen in groote menigte zich bevonden. Den hoofden werd nu kenbaar gemaakt dat al het vroegere vergeven werd; dat echter voortaan het elkander beoorlogen uit was; dat men moest trachten meerdere uitbreiding aan den landbouw te geven, en dat onder anderen de kassia te Si Boga gereedelijk aftrek zou vinden, en hunne onderhoorigen diendien aangespoord te worden om deze en meer andere voortbrengselen te verzamelen (4).

Nadat nog andere aangelegenheden waren afgedaan, werd op den 27 Februari de terugtocht in één dag van Ajoe-Aras naar Oeta Nopan volbracht. Ik heb in Indië vele vermoeienissen doorgestaan, en zij, die mij in mijn werkkring

gekend hebben, kunnen getuigen dat mijn gestel er zeer goed tegen bestand was; doch hetgeen wij op dien tocht doorgestaan hebben, zal nimmer uit mijn geheugen gewischt worden. Oprecht gesproken, ik dacht waarlijk onder de vreesselijke hitte, welke des namiddags bij het beklimmen der alang-alang heuvels werd ondervonden, te zullen bezwijken. Wij kwamen echter, na een marsch van tien uren, des namiddags ten vier ure te Kota Nopan aan.

Op den 28sten Februari werd te Oeta Nopan andermaal vergadering gehouden; alle hangende geschillen werden afgedaan en den 1sten Maart werden de nu overtollig geworden Mandhelingsche hulptroepen naar hun land teruggezonden en behielden wij slechts bij ons de hoog benoodigde koelis. Behalve de bevolking van Oeta Nopan waren er nog een aantal hoofden van Padang Lawas, welke met hunne bevolking naar Mandheling verhuisden; zoodat, tengevolge dezer expeditie, de bevolking van Groot-Mandheling met drie duizend inwoners (Padang Lawasche emigranten) vermeerderd werd (5).

Den 2den Maart marcheerden wij reeds vroegtijdig af van Oeta Nopan, doorwaadden de rivieren Aik Mango, Aik Siapas, Aik Soeroe Mambe en eindelijk de Batang Panei, waar wij bivakeerden en van waar wij den volgenden dag den tocht vervolgden en te Pertibi aankwamen en met geweer- en lilla-vuur begroet werden.

Pertibi is vrij goed versterkt; het ligt aan een bocht van de Batang Panei, welke rivier het van drie zijden insluit; aan de overblijvende landzijde wordt het door dikke auer-auer beschermd; eene hooge borstwering bekroont het binnen de auer-auer liggende voorwerkje, dat door tien bentings omringd is, waarvan het minste geacht wordt de door ons vroeger bezette versterking, genaamd *de Sterreschans*. Het nabij gelegen Tombok Randjong is waarschijnlijk de sterkste benting in Padang Lawas. Zij ligt op een steilen heuvel van ongeveer 150 voeten hoog, die aan de

rivierzijde, *à pic* afgestoken, met riviersteenen te halver hoogte opgezet, met de rivier geen andere gemeenschap heeft dan door bamboe ladders. Aan de landzijde was een dubbele aarden wal met geduchte auer-auer begroeid; elk punt, waar de auer-auer eenigszins dun was, had men voorzien van een aarden wal met inspringenden hoek, van waar een kruisvuur de bestormers zoude wachten.

Had men, sedert wij Padang Lawas verlieten, denzelfden arbeid tot ontwikkeling van den landbouw en de veeteelt besteed, die nu aan het opwerpen van versterkingen en andere oorlogstoerustingen verspild was, dan zou dat land, wellicht in gelijke mate als Mandheling, in welvaart zijn toegenomen, maar thans zagen wij in de vlakte van Padang Lawas overal overblijfselen van vroegere versterkingen en verlaten kampongs, doch bijna nergens bebouwde velden of aanplantingen van klappers, pinang of iets dergelijks. Men was er daar slechts op uit om menschen machtig te worden, om die te verkoopen en daarvoor wapens, kruid en levensmiddelen te bekomen. Armoede, gebrek en vermindering van de bevolking waren hiervan de onmiddellijke gevolgen; en dezelfde hoeveelheid rijst, die in Mandheling destijds met een duit werd betaald, kostte in Pertibi 12 duiten (6).

Te Pertibi werd andermaal vergadering gehouden, waartoe wij er twee dagen bleven. Veel werd daarin behandeld en afgedaan, dat, zonder onze tusschenkomst, aanleiding tot aanhoudende veeten zou hebben gegeven. Van Pertibi vertrokken wij over Adjoran (welke kampong eveneens versterkt was) en Soeroe Matingi naar Padang Sidempoeang, waar wij den 9den Maart aankwamen. Ook deze tocht, meest over kale heuvelruggen, waarbij een brandende zonnehitte zich voegde, was zeer vermoeiend; en niet weinig verheugd waren wij, toen wij weder ons grondgebied betraden, en, in stede van door de rivier te moeten waden, van de daarover liggende brug gebruik maakten (7).

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Zonder dat een enkel schot werd gedaan, verkregen wij hoogst verblijdende uitkomsten van deze expeditie. Aan 730 weggevoerde menschen, uit de verwoeste kampong Oeta Nopan, werd de vrijheid teruggegeven. Alleen tengevolge van den moreelen invloed, verkregen door de onderwerping van Sosah, Adjoran en andere landschappen, kwam het weerspannige en zich in hare schuilhoeken veilig wonende Ajoe-Aras tot onderwerping. Hoogst waarschijnlijk heeft eindelijk de expeditie later eene gunstige uitwerking gehad op onze politieke verhouding met de verschillende districten, gelegen tusschen onze nieuwe vestiging aan de oostkust van Sumatra en de landschappen van Mandheling en Angkola.

Van de doorgestane vermoeienissen heb ik niet meer verhaald dan hetgeen voor den lezer noodig werd geoordeeld, om zich van het voorgevallene eene juiste voorstelling te maken. In de twaalfde aflevering van het *Tijdschrift voor Nederlandsch Indie*, 24sten jaargang, tweede deel, heeft de heer D. DER KINDEREN, in een artikel: »Herinneringen van eenen tocht op Sumatra," de expeditie van zijn standpunt volkomen juist toegelicht. Gewagende onder anderen van de weigering der hoofden van Ajoe-Aras om zich te onderwerpen en van den daarop gehouden krijgsraad, waarin de jang di pertoean voorstelde, om twee hoofden, ieder met 200 man hulptroepen uit twee verschillende kanten te laten aanvallen, zoodat wij, met de geregelde troepen en het overige der hulptroepen, den opgejaagden vijand dan gemakkelijk zouden vermeesterd hebben, zegt de heer DER KINDEREN:

»Maar dat aanbod, hoe uitlokkend ook, werd door »den heer GODON van de hand gewezen, omdat hij er zijne »hoogste eer in stelde, de geheele expeditie zonder bloed»vergieten, ja zelfs zonder een enkel schot als 't mogelijk »was, te doen afloopen. Het antwoord, dat hij aan den jang »di pertoean gaf, luidde aldus: »dat het Gouvernement ons

»»gezonden had om te leiden, terecht te wijzen en te be-
»»vredigen; niet om te moorden, maar wel om het moorden
»»tegen te gaan.""

Inderdaad, dit was mijn doel, want ik had, helaas! maar al te veel in de Padangsche Bovenlanden de gelegenheid gehad om op te merken, welke schatten aan geld en menschenlevens men had kunnen besparen, als men steeds in het oog had willen houden, dat elke tuchtiging die men doet ondergaan een nieuwe kiem legt van wraakzucht en verzet.

Wijlen de majoor SCHWENCK had vele expeditiën in Indië medegemaakt en hij verklaarde mij, dat onder al die expeditiën er niet eene was, waaraan zoovele vermoeienissen waren verbonden, en dat, wanneer maar één schot werd gedaan, de decoratie der militaire Willemsorde mij niet zou kunnen ontgaan. De heer DER KINDEREN zegt, in het reeds aangehaalde artikel: »De heer GODON kan de »overtuiging met zich omdragen, dat hij, in het belang van »Nederland, een hoogst bezwarenden, vermoeienden tocht »had medegemaakt, en dat hij zijn plicht als Nederlandsch-»Indisch ambtenaar in den ruimsten omvang had volbracht."

Natuurlijk was die overtuiging voor mij voldoende. Ik handelde zooals ik meende te moeten handelen, en de uitkomst zette haar zegel op de juistheid mijner inzichten. Dit was voor mij eene genoegzame voldoening. Toch zou ik niet durven aanraden het daarop altijd voor anderen te laten aankomen. Velen hebben aanmoediging noodig en handelen, niet steeds ten onrechte, om haar deelachtig te worden. Blijft de mensch niet altijd mensch? Is het zoo geheel onnatuurlijk, dat men, in gevallen als waarvan hier sprake is, zich diets maakt dat de bevolking moet leeren ontzag hebben voor de Regeering en dat eene kleine les daarvoor is aan te bevelen?

Is de expeditie afgeloopen, alsdan is de *adoration mutuelle* in de rapporten schering en inslag. Het heet dan:

men heeft blijken gegeven van onversaagden moed, van groot beleid; door vereenigde pogingen werd het doel der expeditie bereikt; de versterking werd stormenderhand genomen; de oud-Nederlandsche roem heeft zich bij deze gelegenheid wederom gehandhaafd, enz.

Dit klinkt beter dan: het doel der expeditie is bereikt, zonder dat wij hebben behoeven over te gaan tot het aanwenden van gewelddadige middelen!

Thans nog een enkel woord over de expeditie, die ondernomen is om de hoofden van Kadoendoeng en Goenoeng Tingie te tuchtigen.

Als eerste reden voor die expeditie wordt opgegeven het vermoorden van een hoofd, dat mij, gedurende mijne ambtelijke loopbaan op Sumatra's Westkust, niet onbekend is gebleven.

De pertoean van Kota Pinang heeft, wanneer ik mij niet vergis, bij onze vorige bezetting van den oosthoek, reeds eene zonderlinge rol gespeeld. Zeker is het dat, ik meen in 1843, kort vóór wij die landschappen verlieten, hij een der handelaren had beroofd en dat hij de straf wegens dien roof slechts ontging, doordien wij onze posten ontruimden.

In 1851 kwam hij echter te mijnent in Mandheling met eene reclame. Bij die gelegenheid nam ik de vrijheid om zijn herinneringsvermogen tegemoet te komen. Eenmaal op ons grondgebied en zich in mijne macht bevindende, was hij genoodzaakt zich te onderwerpen aan den gestelden eisch tot schadevergoeding voor het in 1843 gepleegde feit, waaraan hij dan ook na veel tegenstribbeling voldeed.

In 1855, toen door mij eene groote rapat in Pertibi werd gepresideerd, waarin de hoofden der verschillende landschappen tegenwoordig waren, werd de pertoean van Kota Pinang daarin gemist en werden er onderscheiden klachten tegen dat hoofd ingebracht. Ik zond hem daarop

een brief, berispte hem over zijne handelwijze en vermaande hem om zich onmiddellijk, evenals al de andere hoofden, aan de verordeningen door de rapat vastgesteld te onderwerpen, daar ik anders, tot zijne straf, aan de Battasche hoofden, die erg op hem gebeten schenen, de vergunning zou verleenen om tegen hem op te rukken. Dit had het noodige effect: de pertoean van Kota Pinang onderwierp zich aan de uitspraak der rapat en gedroeg zich sedert dien tijd goed.

Ofschoon mij de omstandigheden die tot eene expeditie hebben geleid niet bekend zijn, zoo mag ik evenwel niet onopgemerkt laten, dat het mij zeer bevreemdt, dat een paar kampongs van het gebied van dien radja zich hebben kunnen en durven schuldig maken aan het vermoorden van zijn persoon en het wegvoeren van een twintigtal menschen.

Mij dunkt, dat wanneer het bestuur op de hoogte ware van de onderlinge verhouding der hoofden, het niet moeielijk zou zijn geweest om de schuldigen te arresteeren en te straffen. Het gebeurt dikwerf dat de radjas, die zich bij onze ambtenaren aangenaam weten te maken, juist diegenen zijn die aan hunne onderhoorigen de meeste reden tot klachten geven. De eenvoudige man weet ook dikwerf niet wat hij aan ons heeft. Het Gouvernement is, vooral in het oog der bevolking van pas onderworpen landschappen, steeds gereed om te tuchtigen, maar zelden een toevlucht om tegenover de radjas recht te verkrijgen.

In de door ons in 1843 verlaten landschappen had de oorlog onophoudelijk gewoed tot in 1855, toen de bestaande geschillen door mij werden onderzocht en vereffend. Maar een ieder werd gehoord, en dit werd het middel tot verzoening.

Is het nu zoo vreemd, dat men evenwel in de eerste jaren nog hoort van misdrijven als waaraan zich de beide kampongs schuldig hebben gemaakt? Onze onbekendheid met de inwoners is dikwerf de oorzaak, dat de verwikkelingen zoo groot worden. Ik weet bij ondervinding te spreken —:

ofschoon ik eene zeer uitgestrekte afdeeling bestuurde — een blik op de kaart kan daarvan getuigen —, zou niettemin een misdrijf, als waarvan de pertoean van Kota Pinang het slachtoffer werd, aldaar ondenkbaar geweest zijn, want, alvorens het tot eene zoodanige uitbarsting kwam, zouden de maatregelen om dit te voorkomen reeds genomen zijn geworden.

Als tweede reden voor de expeditie wordt opgegeven het doorschieten van de portretten van den Koning en de Koningin der Nederlanden. Waarlijk, wanneer een Duitscher of een Franschman zich aan zoo iets schuldig maakte, wie zou dan als Nederlander niet gloeien van verontwaardiging en er niet op aandringen, dat die hoon gewroken werd. Maar dat het ernst zou kunnen zijn om een Battak dit zoo hoog aan te rekenen, zie! dat kan ik mij niet voorstellen; en vreemd klinkt het mij in de ooren, dat men ook dit heeft aangehaald als een van de redenen om de expeditie te wettigen.

Wat hiervan zij, de expeditie, tot welke nu eenmaal besloten is, strekke althans tot bevrediging, in stede van aanleiding tot nieuwe veeten te geven; zij worde dienstbaar gemaakt aan de bevordering der kennis van volk en land en van de hulpbronnen die het oplevert. Doch voortaan zij men steeds gedachtig, dat met onzen moreelen invloed op Sumatra oneindig meer kan gedaan worden ter verspreiding van beschaving, tot bevestiging eener geregelde orde en van het Nederlandsch gezag, dan met de glorierijkste wapenfeiten, die ons leger roem en onderscheidingen geven, maar waarvan niet zelden de beoogde vrucht verloren gaat en die nog lang het civiel bestuur in netelige moeielijkheden verwikkelen.

DEN HAAG, Februari 1872.

AANTEEKENINGEN.

(1) Onze geheele bezetting van Singkel bestond uit 100 man.

(2) Men moet de handigheid der Mandhelingers bewonderen, en niet minder hun goeden geest. Meermalen maakte ik bij mijzelf de opmerking, dat zoodanige hulptroepen ons van enorm veel nut zouden kunnen zijn, indien onverhoopt een Europeesche vijand onze koloniën mocht aanvallen. Deze hulptroepen, goed aangevoerd zijnde, zouden zekerlijk den vijand zóó afmatten, dat hij genoodzaakt werd om onverrichter zake en met bebloed hoofd af te trekken.

Het zijn trouwe, goedhartige, en toch dikwerf door ons mishandelde menschen, die Battas. Men moet echter met hen weten om te gaan en ze moeten overtuigd wezen dat men hen lief heeft.

Thans nog, nadat het vijftien jaren geleden is dat ik uw land verliet, getrouwe bevolking der Battalanden, herinner ik mij met weemoed den morgen van mijn vertrek, toen ik die duizenden menschen, vrouwen en kinderen, langs den weg zag geschaard om mij een laatst vaarwel toe te roepen, en toen de hoofden die mij vergezelden mij zeiden: »Mijnheer, kom terug!"

Voor ons, ambtenaren in Indië, alleen is het weggelegd zoo iets te mogen ondervinden. Wanneer ik aan de weinige berichten, die ik van tijd tot tijd van die landen ontvang, mag geloof slaan, zegent men nu nog mijne nagedachtenis.

(3) Bij het appèl ontbrak echter één man, Soehtan nan Posso van Goenong toea, een slank, welgebouwd inlander. De primaat van Mandheling kwam mij vertellen, dat de vermiste, één kwartier uurs

geleden, in een nabij gelegen boschje was geslopen; dat hij van daar niet was teruggekeerd; dat men daarop het boschje vruchteloos had doorzocht en geen spoor van hem was ontdekt.

Raadselachtig kwam ons dat verdwijnen voor. SOEHTAN NAN POSSO, een krachtig man in het beste zijner jaren, daarbij goed gewapend, kon niet zijn opgelicht in de nabijheid van een 1500 tal gewapende manschappen, zonder dat men daarvan iets gemerkt zou hebben. Evenmin kon men veronderstellen, dat hij door een tijger zou zijn weggehaald, aangezien men daarvan wel eenige sporen zou hebben gevonden. Vreemd was dus het verdwijnen van dien man, en ik gaf last dat twintig man zouden achterblijven om alle mogelijke nasporingen te doen. Ook deze menschen kwamen 's avonds bij ons, zonder omtrent SOEHTAN NAN POSSO iets vernomen te hebben.

Eenige dagen later ontving ik bericht uit Mandheling, dat SOEHTAN NAN POSSO aldaar was aangekomen. Hij had, door dun en dik heen, den tocht van ons af derwaarts gedaan, en hoe dit hem mogelijk was geweest, bleef voor ons een raadsel. Wat echter nog zonderlinger klonk, in Mandheling had hij verteld, dat allen zonder onderscheid, die deel uitmaakten van de expeditie, waren afgemaakt. In de eerste oogenblikken, had dat bericht angst en schrik verspreid; maar men was spoedig beter op de hoogte, en nu bleek het dat SOEHTAN NAN POSSO van tijd tot tijd aan zinsverbijstering leed en dat eene dergelijke vlaag bij hem was opgekomen, toen hij ons zoo eensklaps verliet.

Het was het lot van SOEHTAN NAN POSSO op eene tragische wijze aan zijn einde te komen.

Eenige weken na afloop van de expeditie in de oostelijke districten, kwam ik van eene tournée door Angkola terug. Op het dichtst bij Penjaboenga (mijne woonplaats) gelegen station, kwam mij een mijner ambtenaren tegemoet en deelde mij mede, dat eene ontzettende ramp de kampong Goenong toea had getroffen. SOEHTAN NAN POSSO had een zijner kinderen door den dood verloren en, in eene vlaag van krankzinigheid, wellicht uit dat verlies ontstaan, zijne moeder, een zijner broeders en twee andere inwoners van Goenong toea vermoord. Hij was daarop verdwenen, zoodat men niet wist waar hij zich ophield. Een en ander bracht eene groote ongerustheid teweeg en, daar de misdadiger een radja was, vreesde men dat niemand de handen naar hem zou durven uitsteken om hem te arresteeren.

Onmiddellijk bij mijne tehuiskomst onderzocht ik deze aangelegenheid en werd mij het eerst ontvangen bericht daarvan volkomen bevestigd. Ik zond eene aanschrijving aan de hoofden om *doebalangs* ter opsporing en arrestatie van SOEHTAN NAN POSSO af te vaardigen, als-

mede eene circulaire aan de controleurs van gelijke strekking, — en het gevolg daarvan was dat, weinige dagen later, door tusschenkomst van den controleur in Angkola, SOEHTAN NAN POSSO aan mij werd uitgeleverd.

De man was zeer kalm, sprak zeer bedaard, betuigde zijn leedwezen over het voorgevallene en verklaarde zich niets daarvan te herinneren.

Weldra stond hij terecht voor den rapat van Mandheling en zou in zijne zaak uitspraak worden gedaan. Wederom was hij kalm. Hij had den arm om den hals van zijn zoontje geslagen, dat naast hem stond. Alle tot hem gerichte vragen werden duidelijk beantwoord; maar hij volhardde bij zijne bewering, dat hij zich niets wist te herinneren van hetgeen hem ten laste werd gelegd.

De uitspraak der hoofden luidde: dat SOEHTAN NAN POSSO van tijd tot tijd leed aan vlagen van krankzinnigheid; dat hij in een dergelijken aanval zich schuldig had gemaakt aan de misdrijven van manslag, waarvoor hij hier terechtstond; dat hij dan ook daarvoor niet aansprakelijk kon worden gesteld; dat echter zijne familie in het vervolg verantwoordelijk werd gesteld voor zijne daden, met recht om hem op te sluiten.

Dit laatste deed mij huiveren. Immers, ik wist hoe het opsluiten van krankzinnigen te werk ging. Ik had in eene kampong gezien een vierkant van dikke planken samengesteld hok, ter hoogte van twee en een half voet, waaronder een weinig water door eene daarvoor gegraven leiding liep, en hoorde toen, dat in dat hok zat een mijner natuurgenooten, een mensch, men zei »een gek" die veroordeeld was daarin in eene zittende houding het overige zijner dagen door te brengen, terwijl het hoogst benoodigde voedsel hem door een bovenopening als 't ware werd toegeworpen.

Ik deelde den hoofden mede, dat ik in het lot, dat SOEHTAN NAN Posso was beschoren, eenige verzachting wenschte te brengen en zou verzoeken, of hij niet in de gevangenis te Padang mocht worden opgenomen om daarin verpleegd en later genezen aan zijne familie teruggegeven te worden.

Men vond dit voorstel natuurlijk uitmuntend: en SOEHTAN NAN Posso werd gezegd, dat hij zich niet ongerust behoefde te maken, daar toch hij, bij eene goede behandeling te Padang, spoedig genezen bij zijne familie zou kunnen terugkeeren. Zoowel hij als zijne bloedverwanten bedankten mij voor mijne goede intentie. Hij zou intusschen, tot tijd en wijl eene beschikking op mijn voorstel zou zijn ontvangen, in arrest blijven.

Eenige dagen verliepen. SOEHTAN NAN Posso bevond zich in een

der bamboezen bijgebouwen mijner woning. (Een steenen verblijfplaats voor gevangenen was in aanbouw.) Hij was niet, gelijk men misdadigers deed, in een blok gesloten. Een zijner slaven bevond zich te zijner oppassing bij hem, en ik wist niet anders of hij gedroeg zich zeer rustig.

Over de toepassing mijner humane denkwijze zou ik mij spoedig te beklagen hebben. Op een namiddag, eenige dagen na de gevallen uitspraak, keerde ik tegen half zes ure van mijne gewone wandeling huiswaarts. Ik was in gezelschap van den commies op mijn bureau, den heer SCHOLTEN en zijne vrouw. Op een afstand van vijf minuten van mijn huis, kwamen een aantal menschen op mij af en riepen mij toe: »Mijnheer, ga niet verder, want SOEHTAN NAN POSSO is wederom »gek en zoekt u om u te vermoorden." Mijn antwoord is: »Terstond »naar huis." SCHOLTEN vraagt of hij mij zal vergezellen; doch ik zei: »Blijf bij uwe vrouw!" en spoed voort. Ik hoor, onder het heensnellen, het knallen van geweerschoten. Aan den ingang van mijn erf ontmoet ik den luitenant-kommandant van het fort met uitgetrokken sabel en zie ik het lijk van SOEHTAN NAN POSSO van het erf wegdragen.

Wat was er gebeurd? SOEHTAN NAN POSSO was plotseling wederom krankzinnig geworden, had een stuk hout opgenomen en daarmede den armen slaaf, die hem verzorgde, de hersenpan ingeslagen, en had verder, met dat stuk hout gewapend, den weg ingeslagen naar mijne keuken. De zich daarin bevindende kok had bij zijne nadering de vlucht genomen. De krankzinnige nam van daar een kapmes mede en liep den overdekten gang door, die de keuken met het voorhuis in verbinding bracht, en, vervolgens regelrecht de gaanderij op — want zoowel bedienden als politie-oppassers hadden voor dien razenden sterken man de vlucht genomen — naar mijne slaapkamer, waar ik gewoonlijk 's middags zat te werken, roepende: »Waar is de resident?"

Had SOEHTAN NAN POSSO dien inval een uur vroeger gekregen, dan zouden hoogst waarschijnlijk de gevolgen voor mij noodlottig zijn geweest; want ik zou hem tegemoet zijn gegaan en zou, vóór er op bedacht te zijn geweest, den doodelijken slag hebben ontvangen. Nu evenwel vond hij mij niet en vergenoegde hij zich om mijne pendule, drie hangstolpen, twee staande lampen en een theeservies aan stukken te slaan, zich van een ongeladen geweer meester te maken en zich te posteeren op de vóór-buitengalerij.

Intusschen waren de vluchtelingen hulp gaan vragen aan den militairen kommandant. Deze, zonder zich lang te bedenken, liet alarm slaan en trok met een zestal manschappen met geladen geweer mijn

erf op, zag SOEHTAN NAN POSSO in de boven vermelde positie met een geweer gewapend, kommandeerde: »leg aan! vuur!" — en doodelijk getroffen lag de rampzalige man daar.

Het drama was afgespeeld. De bloedverwanten van den verslagene vervoegden zich bij mij en gaven hun angst te kennen, dat zij de door SOEHTAN NAN POSSO aangerichte, in hun oog enorme, schade zouden hebben te vergoeden; maar toen ik hun de geruststellende verzekering gaf, dat zij daarvoor niet zouden aangesproken worden, en dat ik de schade voor mijne rekening nam, keerden zij tevreden huiswaarts. In de handelwijze van den militairen kommandant werd berust.

(4) Als eene der uitkomsten van deze expeditie werd reeds in 1855 eene hoeveelheid van duizend picols kassia van uitmuntende hoedanigheid van uit Ajoe-Aras te Si Boga aangevoerd, die aldaar tegen negentien gulden de picol werd gekocht.

(5) De van Padang Lawas naar Mandheling verhuisde bevolking is, onder hare verschillende hoofden, in afzonderlijke kampongs vereenigd; voor iedere gemeente zijn de toegewezen gronden afgebakend. Van de aanlegde rijstvelden had men in April 1857 reeds tweemalen een ruimen oogst ingezameld, en evenals in de overige kampongs in Mandheling waren, langs en bezijden de huizen, reeds klapperboomen geplant; koffietuinen waren overal aangelegd en beloofden reeds voor 1857 eenig product; en daar reeds hier en daar planken huizen in aanbouw waren, was er tusschen de nieuw aangelegde en de vroegere Mandhelingsche kampongs al zeer weinig verschil op te merken.

(6) Met de beëindiging der onderlinge oorlogen in Padang Lawas en het handhaven eener goede politie in die onbezette landen zijn ook aldaar de handel en landbouw zeer toenemende. Van Mandheling zond ik deskundigen, om waterleidingen tot besproeiing van woeste gronden te graven. Klappers werden eveneens in de kampongs geplant, en schapen werden den hoofden gezonden, om daarmede proeven van fokkerij te doen. Aan de hoofden van Sosah werd bevolen, om hunne verspreid wonende bevolking in geregelde kampongs te verzamelen; en dat het streng handhaven der orde zich niet tot bloote voorschriften bepaalde, blijkt uit het volgende:

Bij de infirmerie te Padang Sidempoeang, afdeeling Angkola, waren in dienst eenige Javasche bannelingen. Een paar hunner waren gedeserteerd naar de onafhankelijke oostelijke districten. Het was hun niet genoeg, dat zij door ontvluchting hunne vrijheid hadden terug bekomen; zij gingen verder. Zich waarschijnlijk des daags schuil houdende in het nabij gelegen bosch, kwamen zij 's nachts en

maakten zich herhaaldelijk schuldig aan inbraak en diefstal, niet alleen bij de officieren en ambtenaren, maar zelfs in de infirmerie. Twee andere kettinggangers waren hen intusschen gevolgd; en welke maatregelen er ook werden genomen om de vluchtelingen, daders van de gepleegde diefstallen, in handen te krijgen, niets mocht baten.

Eindelijk vernam ik dat de kettinggangers eene schuilplaats hadden in Padang Lawas, en dat het gestolene derwaarts werd overgebracht. Ik vaardigde een vertrouwd en moedig man af met bevelen aan de verschillende hoofden, en vermaande hen ten ernstigste om de ontvluchte Javasche bannelingen uit te leveren. Zij werden niet uitgeleverd, maar allen in Padang Lawas afgemaakt. Men gaf voor dat zij zich verzet hadden; maar waarschijnlijk is het dat de betrokken hoofden bevreesd waren voor een onderzoek, waarbij hunne medeplichtigheid zou zijn aan den dag gekomen. Natuurlijk hoorde men later evenmin van ontvluchting van Javasche bannelingen als van diefstallen.

In de vergadering met de hoofden was te Pertibi bepaald, dat voortaan zij voor de handhaving eener goede politie verantwoordelijk zouden zijn en dat alle misdrijven, gepleegd in de onafhankelijke landschappen, zouden worden vervolgd voor de groote rapat van Mandheling. Nu gebeurde het niet lang daarna, dat drie ellendelingen, na voor den nacht de gastvrijheid verkregen te hebben in eene eenzaam gelegen woning, zich schuldig maakten aan het vermoorden van de drie mannelijke bewoners en het wegvoeren van de vrouwen en kinderen, met het voornemen om deze als pandelingen te verkoopen. De drie boosdoeners werden gearresteerd, uitgeleverd, en in Augustus 1856 door de groote rapat van Mandheling, te Penjaboengan, veroordeeld: één tot de doodstraf, de twee anderen tot twintigjarigen dwangarbeid.

(7) De Battaksche bevolking kan, onder verstandige leiding, spoedig eene zekere mate van beschaving aannemen. Hare oude instellingen zijn, in menig opzicht, daartoe minder hinderlijk dan die der Maleiers op Sumatra's Westkust.

De Maleische vrouw der Padangsche bovenlanden, bij voorbeeld, bezit zeer ongaarne kinderen, en, met een paar kinderen gezegend zijnde, hertrouwt zij niet gemakkelijk. Het afdrijven der vrucht is hier geen ongewoon verschijnsel. De Mandhelingsche vrouw is eene goede moeder en zij is er trotsch op een talrijk kroost te bezitten. In den regel neemt de man slechts één vrouw. Enkele hoofden maken hierop eene uitzondering; maar verscheiden hunner hebben mij meer dan eenmaal verklaard, dat aan dat bezit in den regel meer onaangenaamheden dan genoegen verbonden is. De jaloezie speelt hierbij

eene voorname rol en, wanneer de vrouwen van hooge afkomst zijn, laten zij zich daarop veel voorstaan.

Te bejammeren is het, dat men niet vroeger bedacht is geweest om de inwoners der Battaklanden te behoeden voor den invloed der Mohamedaansche priesters. Hoe nadeelig die invloed soms werkt, kan het volgende feit verklaren.

Soehtan nan Posso van Longat was immer een goed hoofd geweest. Op eenmaal bespeurde ik eene groote verandering in zijn doen en laten. Bij eene inspectie, die ik in zijne kampong deed, bemerkte ik dat de koffietuinen waren verwaarloosd, dat de jonge klapperaanplantingen door de geiten en wilde varkens waren afgeknabbeld, in één woord het bleek duidelijk, dat het vroeger zoo ijverige hoofd ten eenenmale was veranderd. Ik sprak het districtshoofd daarover aan en ik gelastte Soehtan nan Posso, dat hij mij voorloopig had te volgen. Posso zette zich voor mij neder en geraakte in eene eenigszins opgewonden stemming en wel zoodanig, dat hij de kris van zijne zijde naar voren schoof. Ik zag dit en zei eenvoudig: »Ik geloof dat Soehtan ongesteld is;" steeg te paard en ving de terugreis aan.

Het districtshoofd was geheel ontstemd en sprak er zelf van dat een ondergeschikt hoofd, door zoodanige houding aan te nemen als Soehtan nan Posso had gedaan tegenover mij, des doods schuldig was. Ik hield echter vol dat hij niet wel was geweest. Ongeveer een uur na mijne tehuiskomst vervoegde zich de schuldige bij mij en vroeg mij om vergiffenis, terwijl het districtshoofd dit verzoek ondersteunde.

Die zaak was daarmede afgedaan. Ik achtte het evenwel geraden een waakzaam oog te houden op Soehtan en weldra vernam ik, dat twee hadjis van Corintjie zich in zijne kampong hadden gevestigd. Zij waren er gehuwd, hadden goede rijstvelden en een grooten invloed bij het hoofd, die den islam had omhelsd. Een gedeelte der bevolking had het voorbeeld van het hoofd gevolgd, het andere gedeelte daarentegen volhardde in zijne vroegere denkbeelden. Verdeeldheid, bevoorrechting van de eene partij boven de andere, was daarvan het gevolg, en het eenmaal zoo geschikte hoofd was een onrechtvaardige dweeper geworden.

De voortduring van dien toestand mocht ik niet langer gedoogen en provoceerde een besluit van den Gouverneur, waarbij de verwijdering van de twee priesters goedgekeurd en hun vrijheid werd gelaten zich tot den Gouverneur te vervoegen, wanneer zij vermeenden zich te beklagen te hebben.

Soehtan nan Posso, dit hoorende, kwam met opgestreken zeil bij mij, mij vrij pertinent afvragende, waarom de Mohamedaansche

PERPUSTAKAAN NASIONAL

priesters zijne kampong moesten verlaten, daar hij beweerde dat het Gouvernement met de huishouding der kampong niets te maken had, mits hij zorgde dat de gegeven bevelen stipt werden opgevolgd. Ik antwoordde hem zeer bedaard, dat het mij ook uit deze zijne aangenomen houding bleek, hoe noodig het was dat ik trachtte hem weder op den goeden weg te leiden; dat priesterinvloed hem daarvan had doen afdwalen; dat besloten was dat de priesters binnen veertien dagen zijne kampong zouden verlaten; maar dat zij een beroep hadden op den Gouverneur van Sumatra's Westkust. Zijn antwoord was: „Wat »zal hun dat helpen, want als u zegt het is zwart in Mandheling, »dan zal de Gouverneur niet beweren dat het wit is." Ik was nu verplicht een meer ernstigen toon tegen dat hoofd aan te nemen.

De priesters verlieten de kampong en in Longat werd de eensgezindheid tusschen het hoofd en de bevolking wederom op den ouden voet hersteld.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

PERPUSTAKAAN NASIONAL

Koleksi Buku Langka Koleksi Buku Langka Koleksi Buku Langka Koleksi Buku Langka Koleksi Buku Langka Koleksi Buku Langka Koleksi Buku Langka Koleksi Buku Langka Koleksi Buku Langka